

อาหารสุขภาพกับการกล่าวอ้างทางสุขภาพ (Health Claims)

วิรัชชัย แก่นแสนดี

นักวิจัย

ฝ่ายเครื่องมือและวิจัยทางวิทยาศาสตร์

สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่ง มก. ม.เกษตรศาสตร์

ปัจจุบันตลาดผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพเติบโตอย่างมาก มีผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพเพิ่มขึ้นหลากหลายชนิด ทำให้ผู้ประกอบการต้องใช้กลยุทธ์ต่างๆ ในการดึงดูดความสนใจจากผู้บริโภคเพื่อเพิ่มยอดขาย โดยการกล่าวอ้างถึงสรรพคุณและประโยชน์ที่ผู้บริโภคจะได้รับจากการบริโภคผลิตภัณฑ์นั้นๆ ทั้งการแสดงความเชื่อในการกล่าวอ้างเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ลงบนฉลากและโฆษณา ดังนั้นการกล่าวอ้างถึงสรรพคุณและประโยชน์ของอาหารและเครื่องดื่มสุขภาพนั้นจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต้องมีหลักฐานและข้อบ่งชี้ในการควบคุมเกี่ยวกับการกล่าวอ้างทางสุขภาพครอบคลุมทั้งฉลากและโฆษณา โดยมีการกำหนดข้อความและฉลากที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับข้อมูลที่ครบถ้วนและไม่บิดเบือน ป้องกันการกล่าวอ้างเกินจริง เนื่องจากการกล่าวอ้างที่เป็นเท็จหรือเกินไปจากความเป็นจริงนั้นอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดของผู้บริโภคได้ ดังนั้นผู้ใดหรือผู้ประกอบการใดประสงค์จะกล่าวอ้างทางสุขภาพของอาหารหรือส่วนประกอบของอาหารในผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพ จะต้องยื่นขอประเมินการกล่าวอ้างทางสุขภาพต่อสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ก่อน และจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการขอประเมินการกล่าวอ้างทางสุขภาพและหลักเกณฑ์การขออนุญาตโฆษณา ตามคู่มือสำหรับประชาชน เรื่อง การขอประเมินการกล่าวอ้างทางสุขภาพ สำนักอาหาร สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

คณะกรรมการอาหารโคdexมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ (Codex Alimentarius Commission) หรือที่เรียกว่า โคเด็กซ์ (Codex) ได้ออกแนวทางปฏิบัติเรื่องการกล่าวอ้างทางสุขภาพเพื่อเป็นมาตรฐานให้ประเทศสมาชิกนำไปปรับใช้ ทั้งการกำหนดความหมายและลักษณะของการกล่าวอ้างทางสุขภาพ โดยให้นิยามความหมาย “การกล่าวอ้างทางสุขภาพ (Health Claim)” ไว้ว่า การแสดงใดๆ ที่บอกกล่าว ชี้แนะ หรือบอกเป็นนัยถึงความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพกับอาหารชนิดหนึ่งหรือส่วนประกอบของอาหารชนิดนั้น ส่วนหลักเกณฑ์ในการกล่าวอ้างทางสุขภาพมีดังนี้ คือ ถ้าการกล่าวอ้างตรงตามมาตรฐานและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ สามารถกล่าวอ้างได้โดยไม่ต้องขออนุญาต แต่ต้องแจ้งการใช้การกล่าวอ้างดังกล่าวให้ผู้อนุญาตทราบ ส่วนที่ไม่ตรงกับที่มาตรฐานกำหนดจะต้องขออนุญาตเป็นรายเฉพาะ ซึ่งจะต้องขออนุญาตและต้องได้รับการตรวจสอบและประเมินความถูกต้องของเอกสารและหลักฐานที่ยื่นก่อน นอกจากนี้ทุกประเทศที่นำแนวทางปฏิบัตินี้ไปใช้ยังต้องมีหลักการกล่าวอ้างทางสุขภาพที่อยู่บนพื้นฐานของหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่เชื่อถือได้และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป และแนวทางปฏิบัติของโคเด็กซ์ได้แนะนำให้มีการประเมินซ้ำภายหลังอีกครั้งเพื่อควบคุมว่าการกล่าวอ้างทางสุขภาพนั้นยังคงเป็นไปตามหลักเกณฑ์ ประเทศไทยเป็นอีกหนึ่งประเทศที่ได้นำแนวทางปฏิบัติเรื่องการกล่าวอ้างทางสุขภาพของโคเด็กซ์มาปรับใช้เช่นเดียวกัน

ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข “การกล่าวอ้างทางสุขภาพ (Health Claim)” หมายความว่า การแสดงรูปภาพ รอยประดิษฐ์เครื่องหมาย เครื่องหมายการค้า หรือข้อความใดๆ บนฉลากที่เกี่ยวข้องกับอาหาร ส่วนประกอบของอาหาร หรือสารอาหาร ซึ่งเกี่ยวข้องกับสุขภาพทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยแบ่งเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

1. การกล่าวอ้างหน้าที่ของสารอาหาร (Nutrient function claims) หมายความว่า การแสดงสรรพคุณหรือคุณประโยชน์เกี่ยวกับบทบาทของสารอาหารที่มีผลต่อสรีรวิทยาด้านการเจริญเติบโต การพัฒนา หรือการกระทำหน้าที่ตามปกติของร่างกาย

2. การกล่าวอ้างหน้าที่อื่น (Other function claims) หมายความว่า การแสดงสรรพคุณหรือคุณประโยชน์ที่เฉพาะเจาะจง (Specific beneficial effects) ของการบริโภคอาหารหรือส่วนประกอบของอาหารในบริบทของอาหารทั้งหมดที่บริโภคเพื่อให้ร่างกายทำหน้าที่ตามปกติหรือมีกิจกรรมทางชีวภาพเป็นไปตามปกติการกล่าวอ้างในลักษณะนี้เกี่ยวข้องกับผลต่อสุขภาพในเชิงบวก หรือเพื่อให้การทำหน้าที่ของร่างกายดีขึ้น หรือเพื่อปรับเปลี่ยน หรือคงสถานะทางสุขภาพ

3. การกล่าวอ้างการลดความเสี่ยงของการเกิดโรค (Reduction of disease risk claims) หมายความว่า การแสดงสรรพคุณหรือคุณประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคอาหารหรือส่วนประกอบของอาหารในบริบทของอาหารทั้งหมดที่บริโภค เพื่อลดความเสี่ยงของการเกิดโรค อากาศ หรือสภาวะใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ

หลักเกณฑ์การกล่าวอ้างทางสุขภาพ

1. อาหารที่จะกล่าวอ้างทางสุขภาพต้องมีความปลอดภัย และมีคุณภาพมาตรฐานเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

2. อาหารที่จะกล่าวอ้างทางสุขภาพต้องแสดงฉลากโภชนาการ และปฏิบัติตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยเรื่อง ฉลากโภชนาการ

3. การกล่าวอ้างทางสุขภาพต้องอยู่บนพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องและเป็นปัจจุบันที่น่าเชื่อถือสนับสนุนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณและส่วนประกอบในอาหารหรือสารอาหารกับสุขภาพที่เป็นที่ยอมรับ รวมถึงการศึกษาความคงตัว (Stability) ของส่วนประกอบของอาหารหรือสารอาหารหรืออาหารนั้นๆ ด้วย และต้องผ่านความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

เอกสารอ้างอิง

จิรารัตน์ เทชะศิลป์. (2561). หลักเกณฑ์และแนวทางการขอประเมินการกล่าวอ้างทางสุขภาพ (Health Claims). สำนักงานอาหาร สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. สืบค้นวันที่ 9 เมษายน 2564 จาก <http://www.firm.or.th/wp-content/uploads/2018/07/1.-ppt-health-claims-16.06.61-%E0%B8%AD%E0%B8%A2-%E0%B9%81%E0%B8%81%E0%B9%89%E0%B9%84%E0%B8%82%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88-14-%E0%B8%A1%E0%B8%B4.%E0%B8%A2.-61.pdf>.

ปิยะปาลณ ตริยานันท์. (2558). การควบคุมการกล่าวอ้างทางสุขภาพในฉลากและการโฆษณาอาหาร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นวันที่ 16 เมษายน 2564 จาก http://ethesis.archive.library.tu.ac.th/thesis/2015/TU_2015_5501033103_4090_2972.pdf.

หลักเกณฑ์ในการกล่าวอ้างทางโภชนาการบนฉลากอาหาร บัญชีหมายเลข 4 แนบท้ายประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 182) พ.ศ. 2541. สืบค้นวันที่ 9 เมษายน 2564 จาก <https://www.kanpho.go.th/new/downloads/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%AD%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%87.pdf>.

สำนักงานอาหาร สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. “คู่มือสำหรับประชาชน การขอประเมินการกล่าวอ้างทางสุขภาพ”. สืบค้นวันที่ 9 เมษายน 2564 จาก [http://food.fda.moph.go.th/data/manual/6\(2\)_health_claim.pdf](http://food.fda.moph.go.th/data/manual/6(2)_health_claim.pdf).

Codex Alimentarius International Food Standards. “Nutrition and Health Claims (CAC/GL 23-1997)”. สืบค้นวันที่ 16 เมษายน 2564 จาก <http://www.fao.org/ag/humannutrition/32443-04352e8311b857c57caf5ffc4c5c4a4cd.pdf>.